

ВИТОКИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ГЛОБАЛЬНОЇ БІОЕТИКИ В.Р. ПОТТЕРА

СВІТЛАНА, ПУСТОВІТ¹

Анотація

Усвідомлення людством небезпеки всеохоплюючого науково-технічного освоєння та глобалізації світу стимулює пошук цінностей та ідеалів, універсальних регуляторів людської діяльності у глобальному масштабі, спрямованих на зменшення існуючих ризиків для здоров'я людини та стану довкілля. Глобальна біоетика американського вченого В.Р. Поттера стала відправною точкою формування соціальних інституцій європейської біоетики та біоправа. **Мета статті** – розкрити основні концептуальні засади глобальної біоетики та еволюцію розвитку поттерівських ідей – від біоетики – етики виживання людства до глобальної та глибинної біоетики, проаналізувати вплив різних інтелектуальних течій, наукових ідей та концепцій на становлення глобальної біоетики В.Р. Поттера. **Методологія дослідження** – підходи та методи історико-філософського дослідження (сутнісний, функціональний, генетичний та ін.). **Наукова новизна** статті полягає в тому, що доведена системна цілісність та органічний взаємозв'язок поттерівської концепції глобальної біоетики з впливовими інтелектуальними течіями та природничо-науковими, соціальними, гуманітарними та етичними теоріями 20-го століття щодо виживання людства, збереження індивідуального та соціального здоров'я, захисту екосистем, природи та життя на планеті Земля в глобальному розумінні. **Висновки.** Важливими концептуальними засадами глобальної біоетики В.Р. Поттера є: сталий розвиток суспільства; прийнятне виживання людства; ідея єдиного спільного світу людини та інших представників природи; єдність біологічних фактів та загальнолюдських цінностей; міждисциплінарний характер глобальної біоетики; теоретико-методологічна єдність екологічної та медичної біоетики; єдність прав та відповідальності людини як морального суб'єкта та пріоритетів соціальної справедливості, збереження здорової екосистеми; феміністична етика.

Ключові слова: біоетика, глобальна біоетика, виживання людства, екологічна біоетика, медична біоетика.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Останнє століття відзначається процесами глобалізації, виникненням інтегративних структур, що пронизують всі підсистеми людської цивілізації, формуванням єдиних просторів – інформаційного, комунікаційного, економічного та ін. В умовах глобальних цивілізаційних викликів людство перетворюється на глобального морального суб'єкта, а етика набуває універсального характеру. Прагнення людства знайти оновлену систему моральних і духовних орієнтирів для врегулювання науково-технічного прогресу в умовах глобальних викликів знаходить своє втілення у новій світоглядній настанові та сфері наукового знання – глобальній біоетиці.

На думку німецького соціолога У. Бека, процес глобалізації позначається процесом *глокалізації* – поєднанням двох взаємодоповнюючих перспектив розуміння – глобального та локального (глобалізація локального і локалізація глобального)

(Бек, 2011, с. 15). З одного боку, це означає відтворення елементів загального в конкретних спільнотах, розмивання усталених меж універсального дискурсу, а з іншого – розмаїття суцього, розгляд відмінностей локального – держав, спільнот, особистостей, пошук якісно нового локального контенту та смислу, підкреслення ідентичності та виключності локального, місцевого, традиційного. Отже глокалізація трактується як децентралізований та справедливий світ, поєднання процесів модернізації з досягненнями глобальної мультикультуральної цивілізації.

Протистояння глобального та локального, універсалізму та партикуляризму – це та атмосфера, в якій відбувалося становлення глобальної біоетики В.Р. Поттера. Післявоєнний час ознаменувався створенням спільної для європейських народів моральної та політичної мови, прийняттям міжнародним співтовариством етико-правових документів універсального значення: Декларації прав людини, Нюрнберзького кодексу, Гельсінської декларації та ін. У той самий час інтелектуальні зусилля багатьох учених і філософів було спрямовано на створення теоретичних концепцій у межах традиції партикуляризму (ситуативна етика Й. Флетчера, різні форми

Corresponding author:

¹ Національний університет охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика (Київ, Україна)
E-mail: pustovit-sv@ukr.net
ODCID iD: <http://orcid.org/0000-0001-5104-8491>

англо-американського позитивізму і емотивізму). Пандемія COVID-19 сприяла збільшенню публікацій з медичної етики та біоетики та зростанню інтересу наукової спільноти до глобалізації медичних технологій та контролю за їх застосуванням, актуалізувала глобальну перспективу біоетики (Have, 2019).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, з яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор

Дослідження концептуальних засад глобальної біоетики В.Р. Поттера та впливу на її становлення різноманітних наукових шкіл, інтелектуальних рухів, природничо-наукових та філософських ідей здійснювалося вітчизняними та зарубіжними вченими: С. Пустовіт, А. Леблан, Ч. Макферсон, Р. Маклін, Т. Мішаткіна, Р. Тонг, П. Уайтхаус, Т. Цирдя, Х. тен Хаффе, Б. Чіареллі, Х. Юрич та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Поттерівські ідеї глобальної біоетики стали відправною точкою формування європейської біоетики та біоправа (Пустовіт, 2013). Ідеал глобальної біоетики заснований на ревізії ліберально-демократичної моделі біомедичної етики, в центрі якої «автономія та свободи вибору особистості», та просування універсальної етики у бік соціальної солідарності, комунітаризму, гармонізації особистого та суспільного блага. Така тенденція обумовлює актуалізацію наукового інтересу до спадщини В.Р. Поттера, якій свого часу запропонував біосоціальну концепцію глобальної біоетики. Низка вчених вважає, що «майбутнє біоетики значною мірою необхідно шукати в її минулому», підкреслюючи генетичний зв'язок сучасних уявлень про глобальну біоетику з поттерівською концепцією (Whitehouse, 2003; Juric, 2017; Chiarelli, 2011; Macpherson, 2022).

Наукових праць, які присвячені історико-філософському аналізу народження та історії становлення поттерівських ідей, небагато: П. Вайтхаус, Ч. Макферсон, С. Пустовіт, Б. Чіареллі. Зокрема залишається невідрефлексованою еволюція наукових поглядів Поттера, сутнісні, генетичні та функціональні зв'язки поттерівської концепції з впливовими інтелектуальними течіями та природничо-науковими, соціальними, гуманітарними та етичними теоріями 20-го століття.

Мета та формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є історико-філо-

софський аналіз концептуальних засад глобальної біоетики та еволюції розвитку поттерівських ідей – від біоетики як етики виживання людства до глобальної та глибинної біоетики, впливу різних інтелектуальних течій, наукових ідей та концепцій на становлення глобальної біоетики В.Р. Поттера.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів

В 1971 році американський вчений, біолог Ван Ренселер Поттер (1911–2001) висуває концепцію біоетики – світогляду та етики виживання людства, яка повинна об'єднати біологічні факти та загальнолюдські цінності, цінності збереження індивідуального здоров'я та довкілля. Виходить фундаментальна праця вченого «Біоетика – міст у майбутнє» (*Bioethics: bridge to the future*) (Potter, 1970, p. 127–153; Potter, 1971). Майже 30 років Поттер пропрацював у Вісконсінському університеті, спочатку професором онкології, а потім асистентом директора Лабораторії МакАрда. В 1950-х роках він одним з перших продемонстрував позитивний терапевтичний ефект комбінації інгібіторів клітинного росту та хіміотерапії при лікуванні онкозахворювань. Він є автором більш ніж 350 статей в галузі біохімії, 50 статей та двох монографій з біоетики.

Поттер констатує, що політичні та соціальні рішення часто приймаються людством без урахування не тільки філософських, але й біологічних знань (біології, медицини, екології). Вони мають короткостроковий характер і практично не враховують інтереси та потреби майбутніх поколінь. Як приклад Поттер наводить історію широкомасштабної боротьби з малярією, що запобігла численним епідеміям і сприяла вражаючому зниженню дитячої смертності в Африці в 60-ті роки 20-го століття. «Врятовані» діти вирости, створили сім'ї. В умовах економічної відсталості африканських країн це призвело до виникнення нового кола соціальних проблем – необхідності забезпечення «врятованого» покоління роботою, житлом, одягом, продовольством.

Концепція біоетики була запропонована Поттером під впливом К.Уаддінгтона – відомого шотландського ембріолога і зоолога, який вважав, що кожне нове покоління людства потребує не філософського дискурсу, а «біологічної мудрості», яка б визначала вибір етичних правил. За Поттером, людство потребує відродження голістичного погляду на світ природи і суспільства.

Йому вкрай необхідна нова мудрість, «знання про те, як використовувати вже наявні знання»: «Метою біоетики повинне стати покращення якості життя індивіда і суспільства, вона має запропонувати відповідні моделі способу життя людей у соціумі, сприяти формуванню нової суспільної політики. Ця наука повинна будуватися на міждисциплінарному підході: включати в сферу свого розгляду найбільш істотні елементи біології, а також соціальних і гуманітарних наук, серед яких особливе значення належить філософії як «любові до мудрості» (Поттер, 2002, с. 5). Посилаючись на І. Канта, Поттер вважає, що мудрість більшою мірою полягає в образі дії, ніж у знанні, а роль останнього – в тому, щоб обґрунтувати приписи моралі. Уникаючи чистої, відірваної від життя, умоглядності, біоетика «прагне» стати «керівництвом до дії», запропонувати етичні норми для регуляції всіх сфер людської діяльності.

Початок 20-го століття ознаменувався «кризою метафізики», а його друга половина – кризою природничих наук. Якщо філософію і етику звинувачували в їх метафізичності, відірваності від життя, то природничі науки та технології – в їх «небажанні» зважати на «ненаукові» цінності та ідеали людини, такі як життя, щастя, любов, свобода, справедливість, релігійна віра. На думку Поттера, етика може стати більш дієвою, а наука – більш моральною завдяки об'єднанню двох областей теорії та практики – *природничої та гуманітарної*: «Якщо... існують «дві культури», які не здатні до діалогу, – природничі науки і гуманітарне знання, і якщо це є причиною невизначеності майбутнього, то, можливо, за допомогою нової дисципліни (біоетики – прим. автора) ми зможемо побудувати міст, що з'єднає дві культури – «міст у майбутнє» (Поттер, 2002, с. 5).

Поттерівська концепція не єдина, що претендувала на статус універсальної етики. Багатьма іншими вченими розроблялися близькі за духом ідеї планетарної, ноосферної, міжнародної етики: В. Вернадським, Г. Кюнгом, М. Нісбаумом, М. Вебером, Г. Йонасом, Ю. Хабермасом, Дж. Роулзом, К.-М. Масром-Абіхом та ін. Ціла низка американських вчених, – біологів та екологів, таких як Дж. Платт, Р. Карсон, К.-М.Л. Мумфорд, Е. Одум, П. Ерліх, Б. Каллікот, у своїх працях розвивали ідеї етики виживання людства та збереження навколишнього середовища, співзвучні поттерівським ідеям (Пустовит, 2009, с. 239).

Ідеї Поттера багато в чому близькі до ідей В. Вернадського: людство увійшло в якісно

нову стадію свого розвитку, де не працюють класичні закони біологічної еволюції, але набувають чинності ноосферні закони контролю та саморегуляції, основним компонентом яких є людська культура та наукова думка (Chiarelli, 2011; Whitehouse, 2003). Але на відміну В. Вернадського та Ф. Добжанського (через якого ідеї Вернадського набули популярності в Європі та Америці), які зосередили свої зусилля на природничих доказах існування «наукової думки як планетарного явища», Поттер, звертається по допомогу до гуманітарного знання.

Високу оцінку Поттера отримує книга Г. Кюнга «Глобальна відповідальність: у пошуках нової всесвітньої етики» (1991) (Potter, 1993). Німецький теолог вважає, що найважливішою передумовою існування світу та виживання людства є екуменізм – мир між релігіями. Єдиний світ потребує єдиної «базової етики», яка за своєю природою має глобальний, універсальний вимір. Необхідно зазначити, що тема релігійного, культурного, екологічного екуменізму пов'язана з неklasичною постановкою проблем гуманізму, моральності та свободи. Перехід з позицій класичного антропоцентричного гуманізму на платформу сучасного універсального гуманізму, коли екологічний вимір обіймає все живе – людство, природу, космос, всесвіт, є характерною ознакою постнекласичної раціональності (Пустовит, 2009, с. 241).

Наприкінці 1980-х років Поттер, натхненний дослідженнями екологів, пропонує розгорнути «біоетику на 180 градусів», надати їй статус *глобальної біоетики* – всеосяжної та всеохоплюючої етики, мета якої – *прийнятне виживання (acceptable survival)* людства (Potter, 1988). Прийнятне виживання – це виживання на рівні високого інтелектуального та культурного потенціалу людської цивілізації, формування та збереження здорової екосистеми (*healthy ecosystem*).

«Прийнятність» характеризує якісну новизну запропонованої Поттером концепції – голістичний підхід і змістовну оцінку життєдіяльності людини, як відповідальної за реалізацію різноманітних ціннісних планів буття. Сучасна людина відчуває потребу у бібліотеках, лікарнях, засобах комунікації, ідеалах і цінностях релігії та інших досягненнях науки й культури (Potter, 1988, с. 48). Прогрес людства та культурна еволюція не є безумовними – для них необхідні постійні моральні зусилля. Ключову ідею глобальної біоетики можна виразити словами Г. Йонаса: «Дій

так, щоб наслідки твоєї діяльності були сумісні з підтримкою дійсно людського життя на Землі» (Йонас, 2001).

У 1980-ті роки в європейському інтелектуальному та соціокультурному просторі набуває поширення концепція *сталого розвитку* (*sustainable development*) суспільства (*Римський клуб*). Вона об'єднує цілу низку ідей тривалого забезпечення фундаментальних потреб людства (в тому числі, майбутніх поколінь) за умови мінімізації шкоди природі. Парадигма сталого розвитку об'єднує ідеї соціального, економічного, політичного, культурного та екологічного розвитку та короткострокові та довгострокові цілі людства; передбачає можливість розумного використання невідновлюваних фізичних ресурсів планети; намічає стратегію спільних зусиль цивілізованих країн на локальному, національному, регіональному та міжнародному рівнях.

Необхідно наголосити на низці спільних ідей у концепціях сталого розвитку та глобальної біоетики. Насамперед, це загальні біоетичні цінності та принципи – збереження спільного життєвого світу людини і природи; підтримання необхідної якості життя; мінімізація шкоди різноманітним представникам життя; збереження біорізноманіття; дотримання справедливості у ставленні до всіх форм життя. Глобальна перспектива цих двох підходів передбачає прийняття рішень на міжнародному рівні, розробку, разом з етичними принципами, ефективних законодавчих та етико-правових механізмів, взаємодію демократичних держав з громадськими і політичними рухами, необхідність стратегічного мислення.

Початок 1980-их років відзначився появою екофілософського напрямку в інвайронментальній етиці, заснованого на ставленні до всіх форм життя, як «кінцевих цілей» (А. Несс, Ф. Гваттарі). Життя слід захищати за те, чим воно є «саме по собі», без необхідності подальшої референції. В екофілософії розходження між «мати благо» і «бути благом» зникають: все має своє внутрішнє благо й завдяки цьому – внутрішню цінність (*intrinsic value*). Метою нової екологічної етики стає *виживання*, збереження життя в його різноманітних формах на підставі визнання їхньої внутрішньої цінності. Новий неметафізичний зміст понять *життя* і *життєвого* (*vital*) розширює межі біологічної цілісності, дозволяє виходити на рівень окремих представників природного співтовариства, які мають своє *know how* – унікальну ситуативну придатність для екосистеми.

В.Р. Поттера вважають спадкоємцем американської школи інвайронментальної етики. Однак, на відміну від інших інвайронменталістів (П. Тейлор, Б. Каллікот, Р. Неш), Поттер не розглядає природу як те, що має свою власну внутрішню цінність, безвідносно до цілей розвитку людської цивілізації. Критикуючи погляди одного з них – Б. Каллікота та його ідею метафізичної внутрішньої цінності природи, він вказує: «Питання не в тому, чи мають прерії Айови внутрішню цінність, а в тому, що означає ця віра для тривалої стійкості та стійкого сільського господарства» (Potter, 1988, p. 121).

Глобальна біоетика, за Поттером, має будуватися на міждисциплінарній основі та об'єднувати *медичну* та *екологічну біоетики*. Поттерівська глобальна біоетика розширює межі і трансформує зміст традиційної медичної етики Гіппократа: від професійної етики спілкування хворого і лікаря до глобальної етики взаємовідношень пацієнта, клієнта і системи охорони здоров'я, особистості та суспільства, людства та світу природи (Gaille-Nikodimov, 2011; Zanella, Sganzerla, Pessini, 2019).

В Америці поттерівська ідея об'єднання медичної та екологічної біоетики виявилася незапрошеною, водночас знайшла широкого застосування *біомедична етика* Т. Бочампа та Дж. Чілдресса (Beauchamp, Childress, 1994), заснована на ліберальних цінностях поваги автономії та права вибору пацієнта. Поттер критикує принесення соціальних цінностей в жертву принципу індивідуальної автономії. На прикладах дилем медичної біоетики, пов'язаних з підлітковою вагітністю, неврологічними патологіями новонароджених, трансплантацією органів і тканин, евтаназією, абортами, він показує, що ідеали правового індивідуалізму, хоча й «мають на увазі» соціальний порядок і цінності, але недостатні для того, щоб їх реалізувати. У багатьох країнах, так званої, «розвиненої демократії» за Поттером, пріоритет автономії та індивідуалізму, самодостатності особистості та правового позитивізму призвів до антисоціальних результатів: зростання світового капіталу за рахунок погіршення якості довкілля, збільшення прірви між бідними і багатими, перенаселення, виснаження природних ресурсів (Поттер, 2004, с. 6).

Прийнятне суспільство, за Поттером, можливе лише відповідно до «комунітаристського порядку денного» – відновлення значення та ролі соціальних чеснот та інтересів і, більше того, – соціальної

відповідальності та міжнародного співробітництва (Have, 2019). Індивідуальне благополуччя вимагає розгляду загального благополуччя людства в контексті екологічної та соціальної стабільності (Juric, 2017). У той же час, оцінка соціального блага повинна виходити з принципів поваги до людської гідності, принципів справедливості та толерантності.

Погляди Поттера були більш спорідненими з ідеями відомого американського природоохоронця, вченого-еколога, письменника О. Леопольда, інтелектуальний вплив якого на Поттера важко переоцінити: друга монографія з біоетики Поттера мала назву «Глобальна біоетика, заснована на спадщині Леопольда» (*Global Bioethics – Building on the Leopold Legacy, 1988*). Леопольд запропонував *етику землі* та поширив її дію не лише на окремих представників природного товариства, а й на всі біологічні види та екологічні спільноти (Leopold, 1949). За Леопольдом, *етика землі* покликана змінити роль людини у біосфері, перетворивши її з завойовника на повноправного представника біологічного співтовариства. Етика землі проголошувала право кожного біологічного виду на існування, незалежно від його економічної цінності чи користі.

Але на відміну від Леопольда, природа розглядається Поттером не тільки як *біота* (сукупність форм живого на певній території), біологічне співтовариство, до якого належить і людина як її рівноправний член, але і як власне людська «друга» природа, якій загрожує небезпека. Поттер не протиставляє людське природному, в його концепції розуміння біологічних фактів і біологічної природи людини перетворюється на необхідну складову культури та прийнятного виживання. Численні біологічні факти, дані фізіології, біохімії, екології, еволюційної теорії, генетики вказують на міцний зв'язок людини з природою та біологічною історією планети Земля.

В кінці 90-их років Поттер під впливом «глибинних екологів» (Devall, Sessions, 1985), розширює концепцію глобальної біоетики, додає до неї ідеї глибинної екоетики (Potter, Whitehouse, 1998, р. 9). В центрі глибинної та глобальної біоетики (*deep and global bioethics*) – індивідуальний спосіб життя, а її завдання – розробити та запропонувати сучасній людині такі моделі її поведінки, які були б «прийнятими для демократичних суспільств» третього тисячоліття та сумісними зі збереженням біосфери. «Глибинний» підхід до вирішення біоетичних проблем базується на синтезі: секулярних ідей, еволюціонізму

і релігійному екуменізму; моральної філософії та практичних зусиль щодо створення необхідних умов для тривалого виживання людської цивілізації. Глобальна/глибинна біоетика має виразне соціальне забарвлення і переслідує такі завдання соціального благополуччя як здоров'я, освіта, трудова зайнятість членів суспільства, громадська активність.

На нашу думку, глибинну екологію та глобальну біоетику зближує те, що вони орієнтовані на: 1) поєднанні глобальних екологічних цілей з соціальними та індивідуальними механізмами та практиками захисту довкілля; 2) моральний та духовний розвиток особистості в справі захисту природи; 3) необхідність зміни способу і якості життя людини відповідно до екологічних та біоетичних цінностей; 4) перегляд структури споживання на користь самообмеження (навіть, аскетичних ідеалів); 5) активну громадянську позицію, необхідність участі індивідів у екологічній політиці та прийнятті законодавчих актів у своєму місті, регіоні, країні.

Глобальна біоетика Поттера будується на об'єднанні *прав і відповідальності*, маскулінного і фемінного образів світу (Potter, 1988, р. 90). Поттер високо оцінив внесок у біоетику психолога К. Гіллган, яка показала, що розповсюджені у суспільстві моральні поведінкові стереотипи обумовлені стигматизацією фемінного (Gilligan, 1978). Жінки не схожі на чоловіків, вони *інші*, їм властивий *інший*, відмінний від чоловічого, тип світосприйняття, який має контекстуальний і наративний характер, на відміну від формального і абстрактного «маскулінного» типу.

За Поттером, у сучасному суспільстві мачо-моральність, мораль чоловічої автономії та суперництва, домінування сили над слабкістю, чоловіка над жінкою, людини над природою, залишається непереборним бар'єром для реалізації багатьох ідей глобальної біоетики. І якщо «чоловічий голос» – це голос привілейованої у соціальному відношенні статі, голос захисту своїх соціальних *прав і свобод*, то «жіночий голос» свідчить про «*відповідальність та турботу* про оточуючих» (Tong, 2022). Жінка формує і оцінює себе як особистість у контексті соціальної солідарності та взаємодопомоги, з точки зору її соціальної ролі в патріархальному суспільстві. Жінки, які отримали право розпоряджатися власним тілом і репродуктивними функціями, на думку Поттера, здатні сприяти зміцненню індивідуальної відповідальності за демографічні

процеси та збереженню здорової екосистеми. Тому досягнення головних пріоритетів глобальної біоетики – здоров'я людини, збереження екосистем і обмеження приросту населення – неможливе без гарантій захисту прав жінок.

Сьогодні глобальна біоетика має виразний соціальний характер, «прикладний», прагматичний аспект, який полягає в використанні біоетичних норм та цінностей у конкретних соціальних системах: державному управлінні, політиці, економіці, екології (Socialnaia bioetika skvoz prizmu globalnoi bioetiki, 2018). Соціально орієнтована модель біоетики (Т. Цирдя, Т. Мішаткіна) спрямована на соціальний добробут – гармонію суспільства та природи. Одночасно, уявлення про природу та природне супроводжують уявлення про державу та її інститути. Критика ліберальних понять автономії та власності, пріоритету короткострокових інтересів демократичних суспільств над стратегічними інтересами людства та природи, стає точкою відліку для розгляду держави як єдності соціального та природного не тільки для Поттера, але й для інших вчених, філософів (Г. Йонас, К.-М. Маєр-Абіх). Таким чином, сенс понять життя та природи поглиблюється за рахунок уявлень про культуру та соціальну історію (Маєр-Абіх, 2004).

Теорія коеволуції природи та суспільства як засада глобальної біоетики, пропонує новий тип метафізики та онтології, безпрецедентне зміщення науки та моралі, біології та етики. Знімається з порядку денного проблема натуралістичної помилки на користь вже наявного буття, виникають нові моральні імперативи. Передумовою виникнення людських цінностей –

того, що має бути, стає емпірія буття, еволюційна та екологічна історія.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку

Важливими концептуальними засадами глобальної біоетики В.Р. Поттера виступають: сталий розвиток суспільства; прийнятне виживання людства; ідея спільного світу людини та інших представників природи; єдність біологічних фактів та загальнолюдських цінностей; міждисциплінарний характер глобальної біоетики; теоретико-методологічна єдність екологічної та медичної етики; єдність прав та відповідальності людини як морального суб'єкта та соціальної справедливості; необхідність зміни способу життя людини, виходячи з екологічних та біоетичних імперативів; феміністична етика.

На становлення концепції глобальної біоетики В.Р. Поттера великою мірою вплинули: концепція сталого розвитку суспільства, наукові ідеї В. Вернадського (через Ф. Добжанського), К. Уаддінгтона, Г. Кюнга, О. Леопольда, А. Несса, Дж. Сешнса, К. Гілліган та ін.

Однак, погляди Поттера на природу глобальної біоетики виявилися суперечливими. Вчений так і не зміг запропонувати задовільної методологічної основи для об'єднання прикладної та універсальної, медичної та екологічної етик; практичного та теоретичного підходів; глобальної та локальної перспектив (LeBlanc, 2023). Розвиваючи ідеї американських йнвайронменталістів та екологів, пропонуючи в якості предмета глобальної біоетики досить широке коло проблем і взаємовідношень людини з суспільством і природним світом, Поттер, по суті, залишився на позиціях антропоцентризму.

Список використаних джерел

- Апель К.-О. Екологічна криза як виклик дискурсивній етиці. *Комунікативна практична філософія* / А.М. Єрмоленко. Київ : Лібра, 1999. С. 413–454.
- Бек У. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія. Київ : Ніка-Центр, 2011. 407 с.
- Beauchamp T.L., Childress J.F. Principles of biomedical ethics. Oxford : Oxford University press, 1994. 546 p.
- Whitehouse, P.J. The rebirth of bioethics: extending the original formulations of Van Rensselaer Potter, *Am. J. Bioeth. Autumn*. 2003. № 3 (4). P. W26–W31.
- Gaille-Nikodimov M. L'idée de "bioéthique globale": un combat à reprendre? Le travail de la philosophie et l'histoire tronquée de l'éthique médicale. *Cahiers philosophiques*. 2011. № 2 (125). P. 131–136.
- Giddens A. The consequences of Modernity. Cambridge : Polity Press, 1990. P. 64.
- Gilligan C.A. different voice in moral decisions. Speaking of faith. Ed. by D. Eck and D. Jain, Philadelphia : New Society Publishers, 1987.
- Zanella D.C., Sganzerla A., Pessini L. Potter's global bioethics. *Ambiente & Sociedade*. 2019.
- Devall B., Sessions G. Deep ecology. Salt lake city : Gibbs, Smith publisher, 1985. 267 p.
- Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. Київ : Лібра, 2001. 400 с.
- LeBlanc Antoine Boudreau. Global Bioethics: A Question of Planning the Social and Intellectual Landscape. *Canadian Journal of Bioethics*. 2023. Vol. 6 (1).

- Leopold A. A Sand County Almanac: And Sketches Here and There. Oxford : Oxford University Press, 1949. 240 p.
- Маєр-Абіх К.-М. Повстання на захист природи. Від довікілля до спільносвіту. Київ : Лібра, 2004. 196 с.
- Macpherson C. Global bioethics: it's past and future. *Glob. Bioeth.* 2022. № 33 (1). P. 45–49.
- Поттер В.Р. Глобальна біоетика: рух культури до більш життєвих утопій з метою виживання. *Практична філософія*. 2004. № 1. P. 6.
- Поттер В.Р. Біоетика – міст в майбутнє / пер. з англ. Т.Г. Будковская, С.В. Вековшинина. Київ : Вадим Карпенко, 2002. 216 с.
- Potter V.R. Bioethics, science of survival. *Persp. biol. Med.* 1970. № 14. P. 127–153.
- Potter V.R. Bioethics: bridge to the future. New Jersey : Prentice-Hall, 1971.
- Potter V.R. Bridging the gap between medical ethics and environmental ethics. *Global bioethics*. 1993. № 3. P. 161–164.
- Potter V.R. Global bioethics. Building on the Leopold Legacy. Michigan : Michigan State University Press, 1988. 203 p.
- Potter V.R., Whitehouse P.J. Deep and global bioethics for a livable third Millennium. *Scientist*. 1998. January 5. P. 9.
- Пустовіт С.В. Глобальна біоетика: становлення теорії і практики. Київ : Арктур, 2009. С. 239.
- Пустовіт, С.В. Європейська біоетика: теорія та практика. *Інтегративна антропологія*. 2013. № 2. С. 9–15.
- Socialnaia bioetika skvoz prizmu globalnoi bioetiki / Red. T.V. Mishatkina, S.B. Melnov. Minsk : IVC Minfina, 2018. 518 p.
- Tong R. Towards a feminist global ethics. *Glob. Bioeth.* 2022. Feb 10. № 33 (1). P. 14–31.
- Have H. Ten Global bioethics: an introduction. *Theoretical Medicine and Bioethics*. 2019. № 40. P. 63–66.
- Chiarelli B. The Biological and Evolutionist Bases of Ethics. *Global Bioethics – Perspective for Human Survival*. Rijeka : InTech, 2019. 152 p.
- Jurić Hrvoje. The footholds of an integrative bioethics in the work of Van Rensselaer Potter. *Law and politics*. 2017. V. 15 (2). P. 127–144.

References

- Apel, K.-O. (1999). Ekologichna kryza iak vuklyk dyskursyvnyy etyci. *Komunicatyvna filosofia* / A.M. Ermolenko. Kyiv : Libra. 413–454.
- Bek, U. (2011). Vlada I kontrvlada u dobu globalizacii. *Nova svitova politychna ekonomia*. Kyiv : Nika-Centr. 407.
- Beauchamp, T.L., Childress, J.F. (1994). Principles of biomedical ethics. Oxford : Oxford University press. 546.
- Whitehouse, P.J. (2003). The rebirth of bioethics: extending the original formulations of Van Rensselaer Potter. *Am. J. Bioeth. Autumn*. 3 (4). W26–W31.
- Gaille-Nikodimov, M. (2011). L'idée de "bioéthique globale": un combat à reprendre? Le travail de la philosophie et l'histoire tronquée de l'éthique médicale. *Cahiers philosophiques*. 2 (125). 131–136.
- Giddens, A. (1990). The consequences of Modernity. Cambridge : Polity Press. 64.
- Gilligan, C.A. (1987). Different voice in moral decisions. Speaking of faith. Ed. by D. Eck and D. Jain, Philadelphia : New Society Publishers.
- Zanella, D.C., Sganzerla A., Pessini L. (2019). Potter's global bioethics. *Ambiente & Sociedade*.
- Devall, B., Sessions G. (1985). Deep ecology. Salt lake city: Gibbs, Smith publisher. 267.
- Iionas, H. (2001). Princyp vidpovidalnosti. U poshukah etyky dlia tehnologichnoi civilizacii. Kyiv : Libra. 400.
- LeBlanc, Antoine, Boudreau (2023). Global Bioethics: A Question of Planning the Social and Intellectual Landscape. *Canadian Journal of Bioethics*. Vol. 6 (1).
- Leopold, A. (1949). A Sand County Almanac: And Sketches Here and There. Oxford : Oxford University Press. 240.
- Maier-Abih, K.-M. (2004). Povstannia na zahyst prirrody. Vid dokillia do spilnosvitu. Kyiv : Libra. 196.
- Macpherson, C. (2002). Global bioethics: it's past and future. *Glob. Bioeth.* 33 (1). 45–49.
- Potter, V.R. (2004). Globalna bioetika: ruh kultury do bilsh zhittievykh utopii s celiu vyzhyvannia. *Practychna filosofia*. 6.
- Potter, V.R. (2002). Bioetika: mist v maibutne. В.Р. Поттер [per. Z angl. T.G. Budkovskaia, S.V. Vekovshynina]. Kyiv : Vadym Karpenko. 216.
- Potter, V.R. (1970). Bioethics, science of survival. *Persp. biol. med.* 14. 127–153.
- Potter, V.R. (1971). Bioethics: bridge to the future. New Jersey : Prentice-Hall.
- Potter, V.R. (1993). Bridging the gap between medical ethics and environmental ethics. *Global bioethics*. 3. 161–164.
- Potter, V.R. (1988). Global bioethics. Building on the Leopold Legacy. Michigan : Michigan State University Press. 203.
- Potter, V.R., Whitehouse, P.J. (1998). Deep and global bioethics for a livable third Millennium. *Scientist*. January 5. 9.
- Pustovit, S.V. (2009). Globalna bioetika: stanovlennia teorii ta praktyky. Kyiv : Arktur. 239.
- Pustovit, S.V. (2013). Evropeiska bioetika: teoriia i praktika. *Integratyvna antropologia*, 2. 9–15.
- Socialnaia bioetika skvoz prizmu globalnoi bioetiki (2018). / Red. T.V. Mishatkina, S.B. Melnov. Minsk : IVC Minfina.

518.

Tong, R. (2022). Towards a feminist global ethics. *Glob. Bioeth.* Feb 10; 33 (1). 14–31.

Have, H. (2019). Ten Global bioethics: an introduction. *Theoretical Medicine and Bioethics.* 40. 63–66.

Chiarelli, Brunetto (2011). The Biological and Evolutionist Bases of Ethics. *Global Bioethics – Perspective for Human Survival.* Rijeka : InTech, 152.

Jurić, Hrvoje (2017). The footholds of an integrative bioethics in the work of Van Rensselaer Potter. *Law and politics.* V. 15 (2). 127–144.

SVITLANA, PUSTOVIT – Doctor of Philosophy (D.Sc.),
Professor, Head of the Department of Philosophy and Foreign Languages,
Shupyk National Healthcare University of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
E-mail: pustovit-sv@ukr.net
ODCID iD: <http://orcid.org/0000-0001-5104-8491>

ORIGINS AND CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF GLOBAL BIOETHICS B.R. POTTER

Abstract

Humanity's awareness of the dangers of comprehensive scientific and technological development and globalization of the world stimulates the search for values and ideals, universal regulators of human activity on a global scale that could reduce the existing risks to human health and state of the environment. Global bioethics of American scientist V.R. Potter became the starting point for the formation of social institutions of European bioethics and biolaw. **The purpose of the article** is to reveal the main conceptual foundations of global bioethics and the evolution of the development of Potter's ideas – from bioethics as the ethics of human survival to global and deep bioethics, to analyze the influence of various intellectual currents, scientific ideas and concepts on the formation of global bioethics of V.R. Potter. **Research methodology** – approaches and methods of historical and philosophical research (essential, functional, genetic, etc.). **The scientific novelty** of the article – it was proven that Potter's concept of global bioethics has the systemic integrity and organic relationship with influential intellectual currents and natural-scientific, social, humanitarian and ethical theories of the 20th century regarding the survival of humanity, the preservation of individual and social health, the protection of ecosystems, nature and life on planet Earth in a global sense. **Conclusions.** The important conceptual foundations of V.R. Potter's global bioethics are: sustainable development of society; acceptable human survival; the idea of a common world of man and other representatives of nature; unity of biological facts and universal values; interdisciplinary nature of global bioethics; theoretical and methodological unity of environmental and medical bioethics; the unity of human rights and responsibilities as a moral subject and the priority of social justice, preservation of a healthy ecosystem; feminist ethics.

Keywords: bioethics, global bioethics, human survival, environmental bioethics, medical bioethics.

© The Author(s) 2023

This is an open access article under
the Creative Commons CC BY license

Received date 16.04.2023

Accepted date 02.05.2023

Published date 16.05.2023

How to cite: Пустовіт Світлана. Витоки та концептуальні засади глобальної біоетики В.Р. Поттера. Humanities studies : Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica", 2023. 15 (92). P. 44–51.

doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2023-15-92-05>